

Moderne tijd

In 1874 publiceerde de Maastrichtse priester J.H. Wijnen een brochure waarin hij de sterk toegenomen kinderarbeid in zijn stad veroordeelde.

- 3p 17 Toon aan:
- dat de kritiek op kinderarbeid past bij twee kenmerkende aspecten van de moderne tijd en
 - welk verband er bestaat tussen de groeiende aandacht van de rooms-katholiek kerk voor de leef- en werkomstandigheden van de arbeiders en de opkomst van het socialisme.

Gebruik bron 6.

In deze toespraak komen twee motieven voor de Europese bemoeienis met Afrika omstreeks 1880 naar voren.

- 4p 18 Noem die twee motieven en geef per motief aan hoe dit uit de toespraak blijkt.

Bismarck verzette zich omstreeks 1880 tegen overzees imperialisme van Duitsland.

- 2p 19 Leg uit dat dit verzet paste bij het buitenlands beleid dat hij voerde.

Gebruik bron 7.

Uit deze bron worden twee conclusies getrokken:

- 1 Deze weergave van de oorzaken van de revolutie in november 1918 is eenzijdig.
- 2 Met zijn memoires heeft Wilhelm II bijgedragen aan het verzwakken van de Republiek van Weimar.

- 4p 20 Ondersteun elk van beide conclusies door:
- twee voorbeelden van de eenzijdigheid van zijn beschrijving uit dit fragment te noemen en
 - met dit fragment uit te leggen waardoor de memoires van de keizer hebben bijgedragen aan het verzwakken van de Republiek van Weimar.

Gebruik bron 8.

Deze poster wordt door de NSDAP gebruikt in een campagne voor de Rijksdagverkiezingen van 20 mei 1928.

- 3p **21** Geef aan:
- met een verwijzing naar de poster, welke boodschap de NSDAP met deze poster over wil brengen en
 - waardoor deze boodschap op dat moment niet aansloeg bij de Duitse bevolking.

Gebruik bron 9.

Deze redevoering past bij:

- 1 het in praktijk brengen van een totalitaire ideologie en
- 2 de opvatting van Hitler over een Duitse *Volksgemeinschaft*.

- 2p **22** Toon dit voor beide aan.

De Britse minister-president Neville Chamberlain, die namens Groot-Brittannië had deelgenomen aan de Conferentie van München, vond deze redevoering van Hitler (*zie bron 9*) verontrustend.

- 2p **23** Leg aan de hand van de opstelling van Chamberlain bij de Conferentie van München uit, waarom hij deze redevoering verontrustend vond.

Gebruik bron 10.

Veel foto's van deze fotograaf zijn gebruikt door de nazipropaganda maar deze foto wordt daarvoor niet geschikt gevonden. Ook de geallieerde propaganda zal deze foto niet willen gebruiken.

- 2p **24** Geef voor beide partijen aan, waarom zij deze foto niet willen gebruiken.

Historici zijn het niet eens over het beginpunt van de Koude Oorlog.

Drie mogelijke beginpunten zijn:

- 1 de Russische Revolutie
- 2 de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki
- 3 de afkondiging van de Trumandoctrine.

- 3p **25** Geef voor de keuze van ieder mogelijk beginpunt een argument.

Gebruik bron 11.

In deze prent geeft tekenaar David Low een mening weer over de verhouding op dat moment tussen de Sovjet-Unie en Oost-Europa.

- 4p **26** Licht dit toe door aan te geven:
- met twee verwijzingen naar de prent, welke mening de tekenaar hier weergeeft over de verhouding op dat moment tussen de Sovjet-Unie en Oost-Europa en
 - zonder bron, welke reden de Sovjet-Unie had om niet deel te nemen aan het Marshallplan.

Gebruik bron 12.

Deze bron kan gezien worden als een voorbeeld van 'McCarthyisme'.

- 4p **27** Licht dit toe door uit te leggen:
- met een verwijzing naar de bron, waardoor dit interview gezien kan worden als een voorbeeld van McCarthyisme en
 - zonder bron, welk verband er bestond tussen het McCarthyisme en de internationale verhoudingen in de periode 1945-1950.

De commissie van anti-Amerikaanse activiteiten van het Huis van Afgevaardigden (*zie bron 12*) heeft veel belangstelling voor filmmakers als Walt Disney.

- 2p **28** Leg uit waarom de commissie een bijzondere belangstelling heeft voor filmmakers.

In een toespraak tot het Europese parlement, waarin hij pleitte voor verdere Europese eenwording, vertelde de Franse president François Mitterrand over zijn ervaringen als krijgsgevangene van de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog.

- 2p **29** Leg uit welk verband er gezien kan worden tussen de oorlogservaring van Mitterrand en de Europese eenwording.

Een gegeven:

Vanaf 30 november 1963 zond het VARA-radioprogramma 'Tijd Voor Teenagers' voor het eerst een top-10 van populaire liedjes uit op basis van een telefonisch onderzoek onder platenwinkels (waar muziek werd verkocht) in heel Nederland.

- 2p **30** Leg uit bij welk kenmerkend aspect van die tijd dit gegeven past.

Moderne tijd

bron 6

Op 15 november 1884 begint in Berlijn een conferentie van Europese regeringsvertegenwoordigers over Afrika. In zijn openingstoespraak zegt de Duitse rijkskanselier Von Bismarck:

Bij de uitnodiging voor deze conferentie heeft de keizerlijke regering zich laten leiden door de overtuiging dat alle uitgenodigde regeringen dezelfde wens hebben, namelijk dat de inheemse bevolking van Afrika zich kan aansluiten bij de beschaving. Dat kan door de binnenlanden van dit continent te openen voor de handel, door de bevolking opleidingsmogelijkheden te bieden, door missies en ondernemingen aan te moedigen de noodzakelijke kennis te verspreiden. En door aan te dringen op het uitbannen van de slavernij, vooral van de slavenhandel. (...) Het feit dat alle beschaafde naties veel belangstelling tonen voor de materiële ontwikkeling van Afrika, garandeert dat zij zullen samenwerken bij de opgave de handelsbetrekkingen met dit deel van de wereld te regelen.

bron 7

In 1922 publiceert de voormalige Duitse keizer Wilhelm II zijn memoires. Hierin schrijft hij over de revolutie van november 1918 in Duitsland:

De revolutie heeft onvoorstelbaar veel waardevoels vernietigd en is doorgedrukt, uitgerekend op het moment dat de strijd van het Duitse volk voor het herstel in de slotfase verkeerde en de krachten gebundeld hadden moeten worden voor de wederopbouw. Het was een misdaad tegen het Duitse volk. Ik weet dat velen die achter de sociaaldemocratische vlag stonden de revolutie niet hebben gewild. Ook diverse sociaaldemocratische leiders wilden de revolutie niet op dat moment. Velen van hen waren bereid om met mij samen te werken. De sociaaldemocraten waren echter niet in staat de revolutie tegen te houden en dat maakt ze medeverantwoordelijk voor de huidige politieke situatie in Duitsland. Dit valt hen des te zwaarder aan te rekenen, omdat de socialistische leiders dichter bij de revolutionaire massa stonden dan de vertegenwoordigers van de monarchie en dus veel meer invloed hadden kunnen uitoefenen. (...) De Duitse arbeidersklasse heeft schitterend onder mij gestreden op het slagveld en thuis jarenlang gezorgd voor voldoende munitie en wapens. Dat mag niet worden vergeten. Pas later raakte zij verdeeld. Dat was echter de schuld van agitatoren en revolutionairen, niet van het fatsoenlijke en vaderlandslievende deel van de arbeiders.

bron 8

Een verkiezingsposter van de NSDAP uit 1928:

Vertaling van de tekst:

Verbreek de Dawes-kettingen.

Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij, Hitlerbeweging, Lijst 10.

bron 9

In 1938 verklaart Adolf Hitler tijdens een toespraak over de Duitse jeugd:

Deze jongens komen op tienjarige leeftijd bij onze organisatie en krijgen dan voor het eerst frisse lucht, en dan, vier jaar later, gaan ze van het *Jungvolk* naar de *Hitlerjugend* en daar houden we ze voor nog eens vier jaar. En dan zijn we nog minder bereid hen terug te geven aan diegenen die klassen- en statusbarrières opwerpen en nemen hen liever op in de SA of de SS, in NSKK,¹⁾ enzovoort. En als ze daar achttien maanden of twee jaar zijn en nog altijd geen echte nationaalsocialisten zijn geworden, dan gaan ze naar de *Arbeitsdienst* en worden ze daar zes of zeven maanden bijgewerkt, en dat alles onder één enkel symbool, de Duitse spade. En als er na zes of zeven maanden nog altijd restanten van klassenbewustzijn of trots op status overgebleven zijn, dan zal de *Wehrmacht* de verdere behandeling voor twee jaar overnemen. En als ze dan na twee of vier jaar terugkeren, dan nemen we hen, om te voorkomen dat ze in oude gewoonten terugvallen, onmiddellijk op in de SA, SS, enzovoort en zullen ze de rest van hun leven niet meer vrij zijn.

noot 1 De SA, de SS en de NSKK zijn paramilitaire organisaties van de NSDAP

bron 10

Walter Frentz is in 1943 verslaggever voor het Duitse bioscoopjournaal. Hij maakt deze foto van zijn moeder in haar huis in de Duitse stad Stuttgart. De foto is genomen na een geallieerd bombardement op de stad in de herfst van 1943:

bron 11

In juli 1947 overlegt Molotov, de Russische minister van Buitenlandse Zaken, met Groot-Brittannië en Frankrijk over de invoering van het Marshallplan. Kort daarna verschijnt deze politieke prent in de Britse krant *Evening Standard* van tekenaar David Low, met als titel "Neuzen naar links!":

Onderschrift:
Mevrouw Molotovs School voor Satellieten.

Toelichting
Op het raam staat: Amerikaanse hotdog kraam.

bron 12

Op 24 oktober 1947 wordt de Amerikaanse striptekenaar Walt Disney ondervraagd door Robert E. Stripling, hoofd onderzoek van de commissie van 'anti-Amerikaanse activiteiten' van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden:

- Stripling: Wat is uw beroep?
- Disney: Nou, ik ben producer van tekenfilms.
- Stripling: Heeft u ooit last gehad van communisten die bij uw studio in dienst waren?
- Disney: Jazeker, in het verleden had ik wel mensen in dienst van wie ik het sterke gevoel heb dat ze communist waren.
- Stripling: Het is toch zo, meneer Disney, dat er in uw bedrijf is gestaakt?
- Disney: Ja.
- Stripling: Was naar uw mening deze staking georganiseerd door leden van de communistische partij?
- Disney: Jazeker, dat bleek wel na verloop van tijd. Ik heb het sterke gevoel dat een communistische cel probeerde mijn tekenaars te ronselen en dat ze dat ook nog lukte. (...)
- Stripling: Kunt u individuen noemen die tijdens de staking actief waren en van wie u denkt dat het communisten zijn?
- Disney: Nou, ik heb wel het gevoel dat er een kunstenaar in mijn bedrijf is die in aanmerking komt. (...) Hij was niet echt een activist. Maar hij was wel het brein achter de acties, en ik denk dat hij een communist is. Hij heet David Hilberman.
- Stripling: Hoe spel je dat?
- Disney: H-i-l-b-e-r-m-a-n, geloof ik. Ik heb zijn dossier nog eens bekeken en ik ontdekte dat hij in de eerste plaats geen godsdienst had ingevuld en in de tweede plaats dat hij lange tijd in Moskou had gestudeerd, kunstgeschiedenis of zoiets. (...)
- Stripling: Wat is uw persoonlijke opvatting over de communistische partij, mijnheer Disney? Is het eigenlijk wel een politieke partij?
- Disney: Nee, volgens mij is het geen politieke partij. Volgens mij is het iets on-Amerikaans.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.